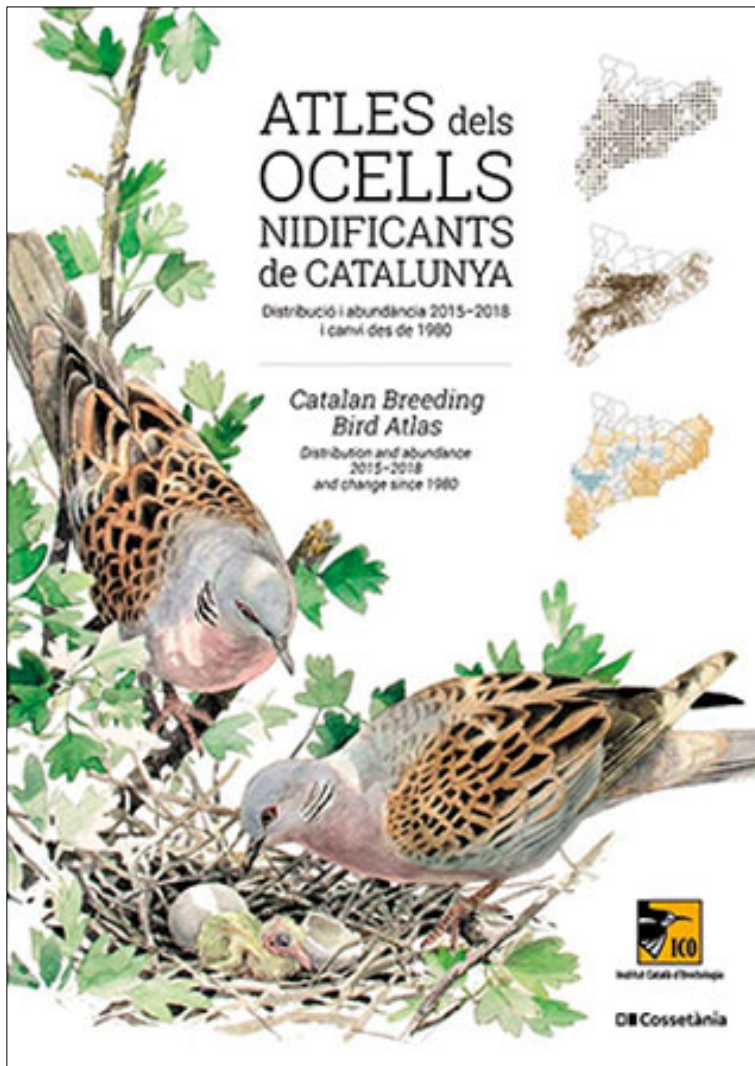

Jo i altres animals

Els 233 ocells de Catalunya

06/09/2023

Albert Masó

Atles dels ocells nidificants de Catalunya: Distribució i abundància 2015-2018 i canvi des de 1980

M. Franch, S. Herrando, M. Anton, D. Villero i L. Brotons.

Institut Català d'Ornitologia i Cossetània, 2021. 639 pàgines.

No falten llibres que tractin d'ocells... més aviat en sobren. Tanmateix, el que comentem sí que val la pena, perquè, amb els seus 1.500 mapes, 500 gràfics i les fitxes de les espècies, és la font d'informació més completa sobre la distribució i abundància dels ocells que crien a Catalunya, així com dels canvis succeïts en les seves poblacions al llarg de les darreres quatre dècades, ja que el primer atles es va fer el 1984 i aquest, el 2021.

Cada any crien a Catalunya entre vuit i dotze milions de parelles d'aus de 233 espècies, la qual cosa representa el 39 % de les que nidifiquen a Europa i són disset més de les que teníem fa quaranta anys. El més abundant és el conegut pardal (900.000 parelles), seguit del gafarró, el pit-roig, el rossinyol i el pinsà, amb més de 400.000. Tanmateix, la meitat no arriba a 2.000 i les més escasses són l'alosa becuda, l'arpella pàl·lida, el rasclat, la foïja banyuda i el cabussó collnegre, amb menys de deu parelles.

L'evolució del poblament ornitològic s'explica, sobretot, pel canvi climàtic i per l'abandonament de l'agricultura i la ramaderia tradicionals, i la consegüent substitució per boscos i matollars. En conseqüència, els ocells forestals i urbans han sortit guanyant. És el cas de l'àguila calçada, del mosquiter pàl·lid, de la tórtora turca i del picot garser petit, que han experimentat una expansió espectacular. Pel que fa a les espècies exòtiques, hem passat de només una (el faisà) a les nou actuals.

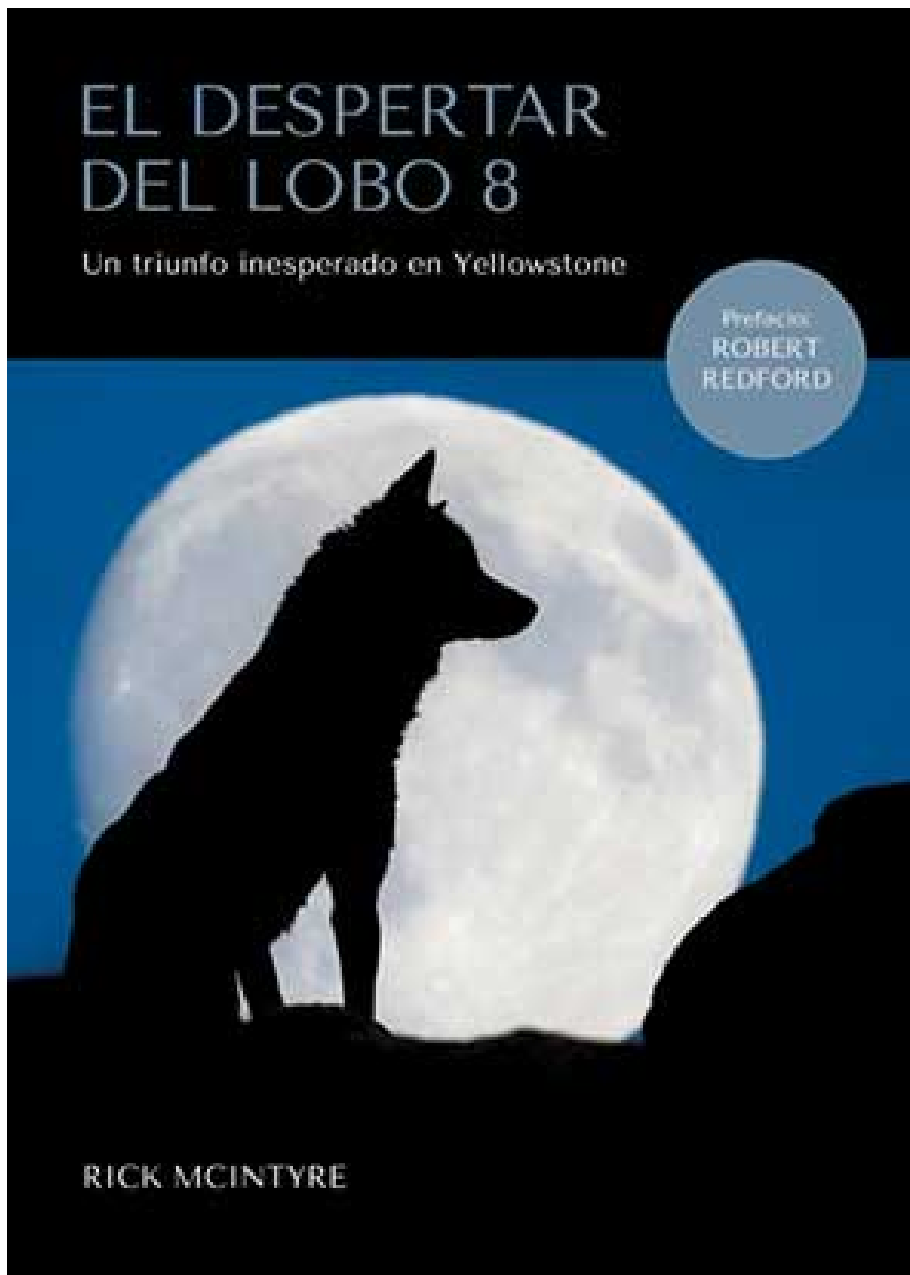
D'altra banda, les espècies pròpies d'espais agrícoles i prats han patit una gran regressió, especialment en zones de muntanya. I no només pels nous boscos, sinó també pels conreus intensius de monocultiu, que són molt extensos i sovint utilitzen pesticides contra insectes i petits vertebrats que acaben afectant també els seus depredadors. És el cas de les òlibes, els botxins i les tórtores de bosc.

En definitiva, un llibre de gran utilitat per definir polítiques de conservació de la biodiversitat i un model de com s'ha de fer un atles. És una obra de referència i de consulta obligatòria per a tots els interessats en l'apassionant món dels ocells. Aquesta fita ha estat possible gràcies a la inestimable ajuda de més de mil col·laboradors que han recorregut tot el territori català a la cerca dels ocells nidificants, coordinats per l'Institut Català d'Ornitologia. Ara ja deuen estar treballant en l'Atles de 2041.

Divulgar la ciència i la natura

22/06/2023

Albert Masó

Col·lecció «Naturaleza Salvaje».
Editorial Carbrame, 2023.

És evident la gran diferència de nivell cultural que hi ha entre els països, i el nostre no seria dels capdavanters. En concret, en l'àmbit del coneixement de la ciència i la natura, som especialment deficitaris. La gent sap el que surt en els documentals de la televisió i poca cosa més... i això només el petit percentatge que els veu. En el camp editorial, la situació és penosa, ja que es publiquen poques obres d'aquest tipus i, a més, en tirades molt reduïdes. Això fa que siguin més cares i encara es venguin menys, i aleshores les editorials no s'atreveixen a fer-ne més: és un peix que es mossega la cua.

En conseqüència, hi ha excel·lents llibres de grans científics i naturalistes estrangers que aquí no es coneixen perquè no s'han traduït. Per això és d'agrair la iniciativa de l'Editorial Carbrame de crear la col·lecció «Naturaleza Salvaje», ja que intenta posar remei a aquesta situació.

Efectivament, en poc temps ha publicat una dotzena de títols interessantíssims. Un dels primers va ser *El despertar del lobo 8*, seguit d'*El reinado del lobo 21*, en què Rick McIntyre ens explica les aventures i desventures dels «druïdes», el famós grup de llops de Yellowstone que, després de la seva reintroducció al parc, va comportar fins i tot un canvi en el paisatge.

Podrem veure com l'espècie humana conviu amb altres a *Entre la luz y la tormenta* d'Esther Woolfson, i com escollim les que s'han de salvar a *Entradas para el arca*, de Rebecca Nesbit. També hi ha un parell d'obres d'un apassionat autor nacional, José Ramón de Camps Galobart, que ens faran gaudir de la nostra fauna: *Los mensajeros de la biodiversidad* i *En tierra de lobos*.

Així mateix, destaquem *Darwin 2.0. La teoría de la evolución en el siglo xxi*, de Luis Cappozzo i Valeria Román, i *Polvo de arco iris*. En aquesta última, el gran divulgador Peter Marren ens transmet la seva passió per les papallones des de ben petit, però l'obra transcendeix més enllà perquè, a través d'elles, ens fa reflexionar sobre les relacions de l'ésser humà amb la natura.

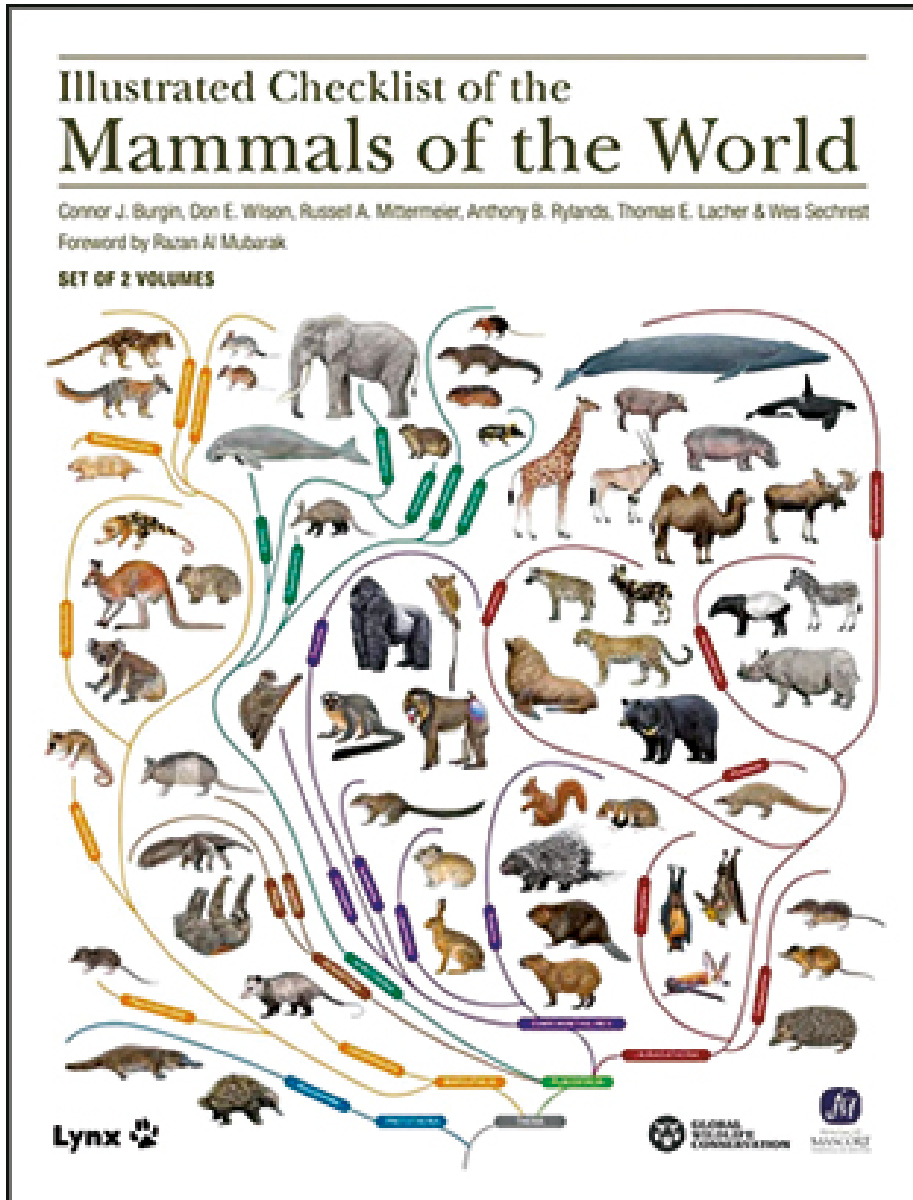
Tanmateix, no es tracta d'un brindis al sol, puix que el projecte té continuïtat: ja estan traduint una pila de llibres que veuran la llum durant 2023; entre ells *E. O. Wilson, a life in nature*, de Richard Rhodes. És una biografia del pare de la biodiversitat i la sociobiologia, un dels biòlegs més influents del segle xx.

Celebrem doncs la feliç idea d'apropar-nos el pensament de tots aquests científics i naturalistes, iniciativa a la qual val la pena donar suport.

Tots els mamífers del món

22/03/2023

Albert Masó

Illustrated checklist of the mammals of the world C. J. Burgin, D. E. Wilson, R. A. Mittermeier, A. B. Rylands, T. E. Lacher, & W. Sechrest (Eds.). Lynx Edicions, 2020. 2 vol., 1.168 pàgines.

Després de posar en marxa l'obra gegantina de reunir les 11.500 espècies d'ocells que viuen al nostre planeta, tasca que va durar des de 1992 fins a 2014, l'equip de Lynx Edicions, liderat per Josep del Hoyo, es va proposar fer el mateix amb les 6.554 espècies conegudes de mamífers. Després d'una llarga preparació, el 2009 va sortir a la llum el primer volum del Handbook of mammals of the world, dedicat als carnívors. Deu anys després, el volum 9 (ratpenats) tancava l'obra. Entremig s'han tractat els ungulats, els primats, els monotremes, els marsupials, els lagomorfs, els rosegadors, els insectívors, els perososos i els lèmurs voladors, així com els mamífers marins. Ara la novetat és que, igual que es va fer amb els ocells, s'han seleccionat les dades més importants i s'ha aconseguit encabir tots els mamífers en un parell de volums: 1.168 pàgines.

L'estructura és la següent: en cada doble pàgina hi ha el text a l'esquerra i les

il·lustracions a la dreta. De cada espècie es dona la informació següent: els noms en anglès, francès, alemany i castellà (aquests serien els «oficials»), la denominació científica, algunes consideracions taxonòmiques sobre els canvis més recents i la distribució de forma més o menys precisa, cosa que depèn de la seva extensió. També s'indica l'estat de conservació segons la Llista vermella d'espècies amenaçades de la Unió Internacional per a la Conservació de la Natura (UICN) i BirdLife International. Val a dir que són dades suficients per a fer-se una bona idea de l'espècie i, per a qui en necessiti més, hi ha la referència al volum i a la pàgina de l'obra gran.

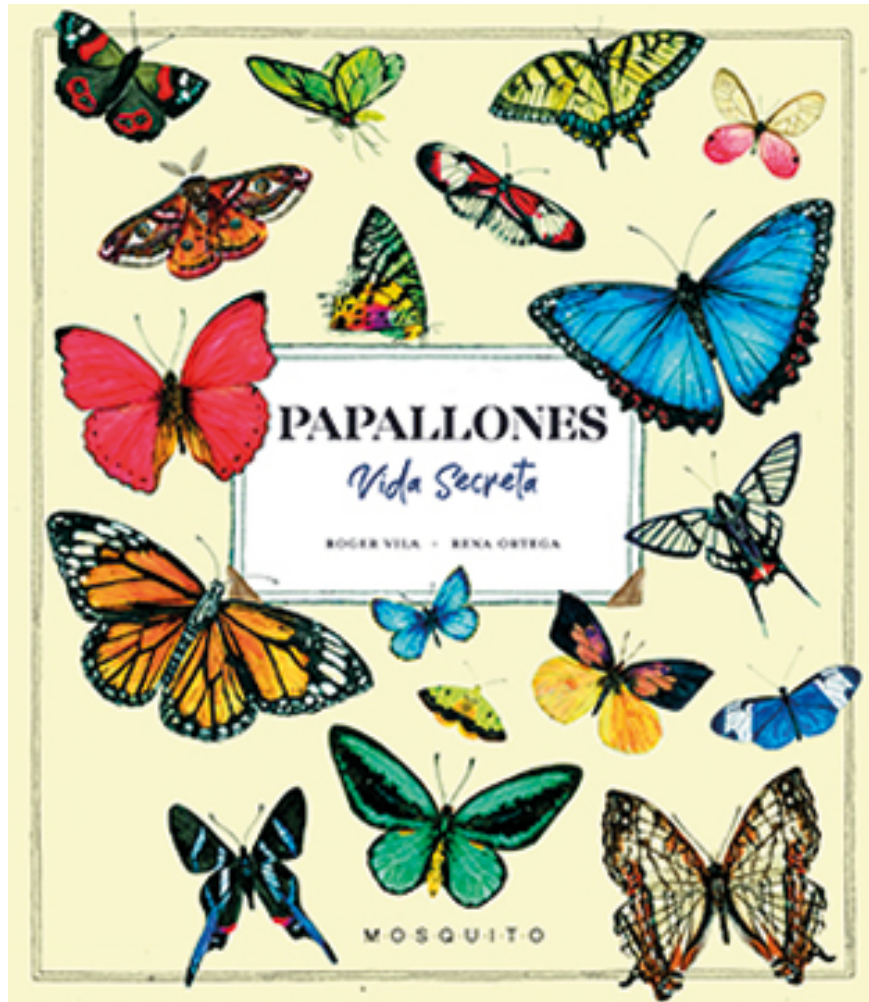
Les làmines de la dreta són una preciositat. Encara que cada dibuix no llueix com a l'edició gran, té una mida més que acceptable per a distingir tots els detalls morfològics necessaris per a determinar-los, llevat dels casos difícils en què cal recórrer a la informació completa. També s'hi inclouen 600 dibuixos de les subespècies i formes més significatives. Així mateix, al costat de cadascun hi ha un mapa amb l'àrea de distribució, que resulta força útil.

Cal remarcar que s'hi han inclòs 104 espècies extingides i dinou domesticades. No podia ser més exhaustiu: hi pots trobar qualsevol mamífer del món! A més a més, s'han fet nombroses correccions i s'hi han afegit 800 figures noves.

En definitiva, és una obra de referència perquè ha estat escrita pels millors especialistes i resulta de consulta obligatòria per a zoòlegs, és clar, però també per a molts col·lectius, com ara el de fotògrafs de natura, ja que podran identificar les espècies que han fotografiat sigui on sigui el lloc del planeta on hagin viatjat.

Divulgació científica també per a menuts

28/11/2022
Albert Masó

Papallones: Vida secreta
Roger Vila i Rena Ortega.
Mosquito Books. Barcelona, 2022.
28,5 x 32,5 cm. 46 pàgines.

S'han publicat molts llibres sobre papallones, la majoria guies de camp, i justament el primer autor de l'obra que comentem n'ha fet la millor amb diferència: Guia de les papallones diürnes de Catalunya, que vàrem ressenyar al núm. 100 de Mètode (2019). També és director del Butterfly Diversity and Evolution Lab, el centre de recerca lepidopterològic més prestigiós de tot l'estat. Se'n parla molt, de papallones, però sovint sense rigor, i en els llibres infantils, com és el cas, encara més. En un afany de fer el text divertit, s'expliquen coses incorrectes o incompletes o massa simplificades. L'obra que ressenyem demostra que això no ha de ser així. Es pot fer un discurs entenedor i adreçat a un públic juvenil i, ahora, perfectament científic i rigorós.

Comença situant els lepidòpters dins del regne animal i explicant-ne l'origen, tan antic que és anterior als dinosaures. A continuació, mostra els òrgans principals d'una papallona que es poden observar externament i les

diferències entre les diürnes i les nocturnes.

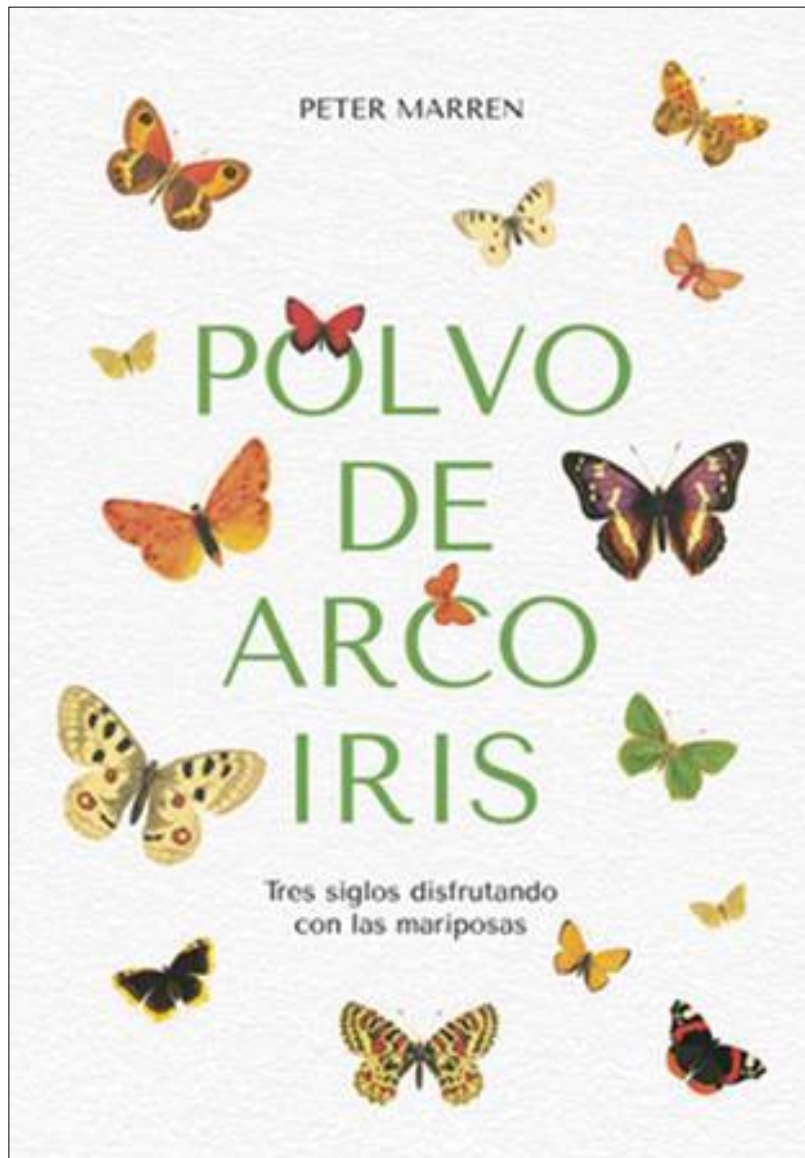
Després trobem dues làmines precioses. Una amb les variades formes en què es poden camuflar confonent-se amb el substrat, simulant una fulla o fent-se «invisibles» (transparents); i l'altra amb els tipus de vols que tenen: planejant, batent les ales i fent-les vibrar per tal de poder-se quedar quietes en l'aire com un helicòpter. Segueixen les disfresses que adopten per a eludir els depredadors: es fan passar per abelles, per serps, per mussols... i fins i tot per excrements. El que sigui: el cas és confondre el depredador.

També parla del que mengen, de com localitzen la parella i es reproduïxen, i dels «superpoders» que posseeixen, com ara l'extraordinari olfacte de les seves antenes, la visió ultraviolada dels ulls compostos o la capacitat de captar el magnetisme per saber on és el nord i poder realitzar grans migracions, que serà el següent tema. Acaba amb la gran diversitat de papallones que hi ha; els rècords (la més grossa, la més menuda, la més ràpida...); el paper que juguen en els nostres ecosistemes, i les quatre fases del seu cicle vital: com pot ser que una eruga i una papallona siguin el mateix individu?

Cal remarcar les il·lustracions de Rena Ortega, amb dibuixos molt reeixits, aspecte important donat el públic a qui va dirigit aquest títol. Estem segurs que la lectura d'aquest «petit gran llibre» no solament proporcionarà una bona visió del món de les papallones, sinó també del lloc que ocupen a la natura, de la necessitat de preservar-les... i qui sap si inspirarà l'afició d'un futur entomòleg.

Tres segles gaudint de les papallones

05/09/2022
Albert Masó

Polvo de arco iris. Tres siglos disfrutando de las mariposas

Peter Mattern

Editorial Carbrame (2022). 15 x 21 cm, 293 pàgines

Malgrat haver-hi només una quarta part de les espècies que viuen a la península Ibèrica –o pot ser precisament per això–, a Anglaterra sempre hi ha hagut una autèntica obsessió nacional amb les papallones diürnes. Peter Marren és una de les figures més destacades que publica habitualment en la revista *British Wildlife* i és autor de més de vint títols i ara aquest, que no m'estranya que sigui un best-seller.

El llibre comença explicant, de la forma més tendra i emotiva, les aventures i desventures de petit quan empaïtava papallones i observava meravellat la metamorfosi de les que criava, fascinació amb què molts ens sentirem identificats. Esperava amb neguit l'època de vacances perquè era una nova oportunitat de trobar espècies que encara no havia vist. Descriu com les col·leccionava i que el millor regal era un exemplar d'una espècie que li faltés o un d'aquells llibres il·lustrats amb preciosos gravats. Per aconseguir-ho recorria les antigues botigues de Londres i llegia amb deliri tots els llibres que queien a les seves mans sobre el tema.

Després, a la maduresa, sense perdre la il·lusió i la seva gran sensibilitat, l'autor aprofundeix en la

mirada de la societat sobre la captura d'aquests insectes. Per la seva forma de raonar i explicar el col·leccionisme, el conservacionisme i la situació que viuen les espècies al seu país (algunes s'han perdut a causa de l'alteració ambiental), demostra un gran coneixement biològic tant de l'entomologia, és clar, com de l'ecologia i l'evolució. Així s'ha convertit en una autoritat en la història de l'estudi d'aquest grup d'insectes, cosa que li permet mostrar com ha anat evolucionant en els darrers segles la recerca i la representació gràfica, artística i literària.

En aquest viatge erudit i fascinant que recorre la història natural dels darrers tres-cents anys, narra la seva coneixença i col·laboració amb grans eminències de l'especialitat, com ara Miriam Rothschild, una de les científiques britàniques més cèlebres. És també un treball de recerca multidisciplinari sobre l'atracció que les papallones han causat a l'ésser humà i el lloc que els reservem al nostre cor.

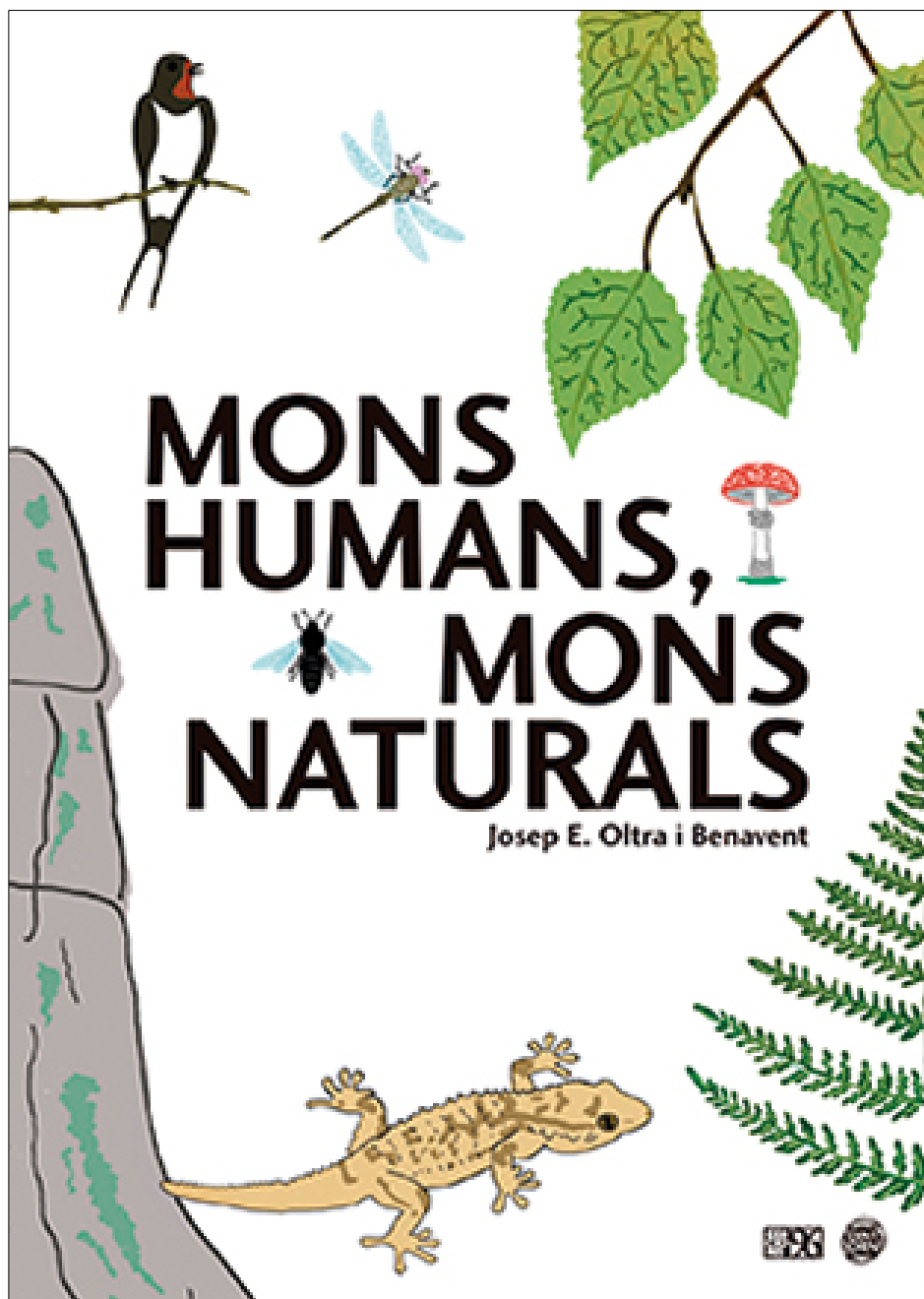
Ha estat un plaer fer l'adaptació a la nostra realitat substituint tots els noms anglesos de les papallones pels castellans i afegint-hi la nomenclatura científica per evitar qualsevol confusió, així com algunes investigacions del nostre país perquè resulti encara més atractiva per a l'aficionat.

L'obra té un interès que transcendeix les papallones perquè, a través seu, ens farà reflexionar sobre les relacions de l'ésser humà amb la natura. Cal agrair que no utilitzi un llenguatge saberut i acadèmic, sinó informal (el títol ja ens dona una pista), fins i tot irònic i espontani, que resulta divertit i de vegades ens arrencarà un somriure. Els que compartim la fascinació per aquests éssers diminuts –i pel món natural– seguirem el llibre sense esforç i ens farem còmplices dels sentiments que Peter ens ha sabut transmetre de manera tan apassionada.

La contemplació de la natura

02/06/2022

Albert Masó

Mons humans, mons naturals

Josep E. Oltra Benavent

Edicions 96. La Pobla Llarga,

2021. 15 x 21 cm, 146 pàgines.

Quan es va publicar la gran obra Història natural dels Països Catalans, molta gent es va estranyar perquè ja estaven apareixent llibres de «la següent època», la «posthistòria natural». Però és que en el món de la recerca de la natura sempre hem anat una mica endarrerits, a la cua d'Europa. Quan en altres països ja feia temps que havien superat aquesta fase, aquí ens faltava fer-ho.

Hem tingut naturalistes de labor molt meritòria i valuosa, però d'abast local, sense gaire repercussió a l'estranger ni massa visió global. I és que no havíem passat per la recopilació del coneixement naturalista nacional. Per això va ser una gran idea la de Ramon Folch d'emprendre el notable esforç de fer realitat una història natural, la nostra història natural.

Ens haguéssim pogut saltar aquesta etapa? Evidentment, però les coses no haguessin anat pel bon camí. Els actuals investigadors no haurien disposat de la base per a assolir fites de les diferents especialitats. Trobo un paral·lisme entre la Història natural dels Països Catalans i l'obra Ecologia, de Ramon Margalef. Sense aquesta, les recerques ecològiques posteriors no haguessin sigut el mateix.

Doncs bé, entre tantes publicacions modernes de grups molt concrets, sorgeix aquesta d'un botànic valencià que reuneix quaranta textos basats en la més tradicional concepció de la història natural: la

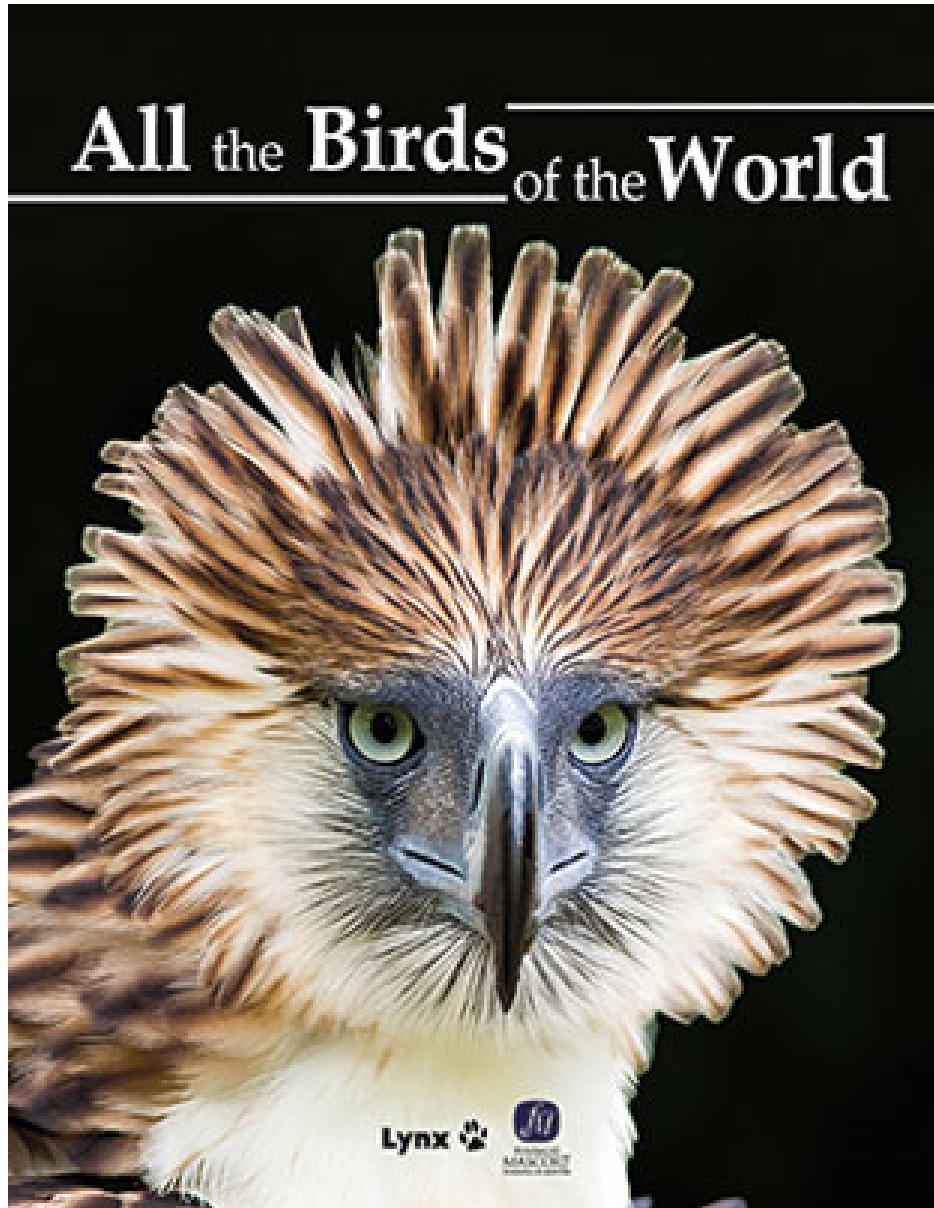
contemplació de la natura. No hi trobareu claus dicotòmiques, anàlisis genètiques, estudis cladístics, models matemàtics... sinó els components de la natura i les persones del camp o, com diu l'autor, els animals, plantes, bolets, meteors, núvols i penyals junt amb la visió que l'home rural ha anat creant-ne al llarg dels segles.

Cada tema és comentat a partir de les lectures de naturalistes, antropòlegs, folkloristes, lingüistes, etc., que afegeixen llur interpretació sobre la vida, costums o denominació d'un ocell, una flor, una mala herba, una falguera, un espiadimonis...

Al principi trobem un pròleg de Josep Cuello, tan llarg com interessant, que emmarca molt bé l'obra. Entre això, la introducció, índexs, etc., els contes comencen a la pàgina 23, de manera que el llibre en té poc més d'un centenar. És curt, però el plaer de veure recuperada l'autèntica ciència antiga i la forma d'expressar-se dels naturalistes grecs el fa més curt encara per als nostàlgics. Acabarem amb unes paraules del prologuista: «Res més engrescador que llegir aquest llibre, carregat d'humanisme.»

Com ficaries 11.500 ocells en un llibre?

23/03/2022
Albert Masó

All the birds of the world
Josep del Hoyo (ed.)
Lynx Ediciones. Barcelona, 2020.
25 × 32 cm. 968 pàgines.

Molt fàcil: si té 800 pàgines, posant catorze espècies a cadascuna!

Sí, dit així, sembla fàcil, com l'acudit dels quatre elefants en un 600 (dos al davant i dos al darrere), però la realitat ha sigut costosa, laboriosa i ve de lluny.

La història començà fa molt de temps: allà cap als anys vuitanta del segle –i, per tant, del mil·lenni– passat. En aquella època, l'autor de l'obra que ressenyem (Pep per als amics) va tenir l'encert de formar un equip que visità més d'un centenar de museus, recopilà centenars de llibres, 7.000 articles científics i 20.000 fotografies.

Ep! Tot això era quelcom físic, eh? És a dir, que els peipers ocupaven metres i metres d'estanteria perquè eren de paper, i els qui hi vam col·laborar amb imatges proporcionàvem diapositives! Perquè encara no existia el sistema digital ni tampoc Internet. Als més joves els deu costar fer-se una idea de com es treballava. Vivíem en una realitat diferent; era un altre món.

Doncs bé, fruit de tots aquests esforços, el 1992, l'any dels Jocs Olímpics, a Barcelona es publicà el primer volum del Handbook of the birds of the world. La qualitat dels textos, dibuixos i fotos superà totes les expectatives. Això, junt amb la singularitat del seu caràcter exhaustiu, va fer que l'obra fos un èxit arreu

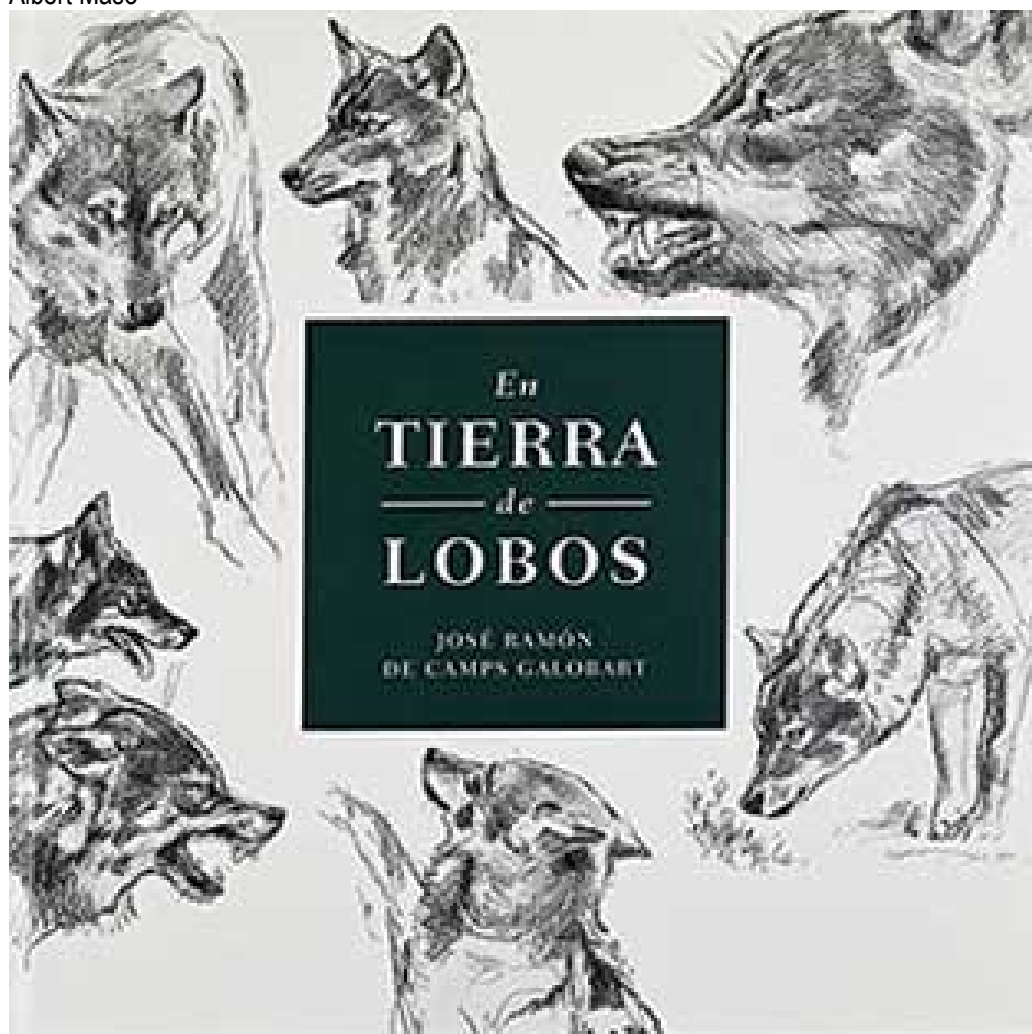
del món, i així es van poder anar editant els quinze volums següents. Vint anys després, les 12.000 pàgines publicades contenien 20.000 dibuixos, 7.000 fotografies i una allau d'informació ornitològica escrita pels millors especialistes de cada grup. Tot plegat va portar cua perquè anys després va sortir un volum amb espècies noves (2014) i més tard es recopilava la informació més important en un parell de volums (2016). I ara el monstre encara continua viu perquè s'acaba d'abastar l'impossible: ficar les 11.524 espècies conegudes d'ocells en aquest llibre que ressenyem ací.

De cadascuna, n'hi trobarem els noms científics i en anglès (amb aclariments taxonòmics i discrepàncies de nomenclatura), el dibuix (o dibuixos, ja que sovint es representa el dimorfisme sexual, les subespècies i les formes), el mapa de distribució (amb els marges altitudinals), indicacions del nivell de conservació (segons la Unió Internacional per la Conservació de la Natura i BirdLife International) i dels 3.313 endemismes de països... i la gran sorpresa: un codi QR que dona accés immediat a gravacions dels cants dels ocells, fotos, vídeos, etc., i que es pot anar actualitzant. Per últim, ens parla de les espècies extingides després de l'any 1500.

En definitiva, és una obra de referència que ens permet identificar qualsevol espècie d'ocell que veiem o fotografiem en aquest planeta. Si això ens ho diuen als anys vuitanta quan vam començar-la, no s'ho hagués cregut ningú. Hagués sigut ciència-ficció. Ciència-ficció que ara s'ha fet realitat.

El llop, àngel o dimoni?

22/11/2021
Albert Masó

En tierra de lobos
José Ramón de Camps
Galobart
Autoedició, 2021. 200
pàgines.

Ni una cosa ni l'altra. El llop és un depredador que, com tots, intenta sobreviure a la seva terra, que després fou ocupada per una altra espècie que també intenta el mateix: l'home. Vet aquí l'encert en el títol de l'obra que ressenyem: En tierra de lobos.

I doncs, forçosament va establir-s'hi una relació que podríem definir com d'amor-odi segons les circumstàncies i el moment. Fa temps que aquesta començà, ja que el llop fou l'etern company de la humanitat en la seva evolució des que ambdues espècies van sorgir un parell de milions d'anys ençà.

Sobre la perillositat del llop han corregut rius de tinta... i de sang. Davant d'altres que difonen mites falsos, aquí tenim una obra seriosa que entoma la qüestió de forma rigorosa des del coneixement i

contribueix a la reflexió sobre el futur de la relació home-llop. No podia ser d'una altra manera amb la llarga experiència de naturalista que té l'autor, José Ramón de Camps Galobart, que ha publicat títols com Cuaderno de lobos (2016), una gran obra i no sols per la mida, i Mensajeros de la biodiversidad (2019), ressenyada aquí (Mètode, núm. 103), on també parlava del llop.

En aquesta obra trobareu ben explicades les estratègies de caça gregària, com es coordinen els membres de la llopada i com funciona la jerarquia i la complexa organització social del grup. Aclareix el tema dels mascles i femelles alfa, com i per què ululen, i el motiu pel qual el corb és el seu millor aliat. Explica l'èxit en l'ocupació de territoris, clau de la seva supervivència i com és que la seva presència produeix canvis en l'ecosistema. També aborda el delicat tema de la caça i el fet que el llop, recentment classificat com a espècie protegida, mata ovelles perquè és un depredador i, per tant, els ramaders també s'han de protegir; els mastins resulten ser el mètode més efectiu per a això. Finalment, explica que la relació de l'home amb el llop es perd en la nit dels temps: quan un exemplar s'acostà a un grup humà a l'època de les caveres i començà la història dels gossos, ja que no són més que llops domesticats (l'ADN mitocondrial ho demostra).

Tradicionalment, el llop s'ha presentat com l'enemic de l'home, se l'ha considerat una alimaña i se l'ha fet desaparèixer de la major part de la península Ibèrica. Però des de finals del segle xx, la situació ha canviat i ara està en expansió.

Si us deixeu atrapar per l'obra, gaudireu d'un divertit recorregut pel món d'una espècie que sempre ha inquietat l'home amb les seves enigmàtiques ululades i mirada profunda. A partir d'un gran coneixement per experiència pròpia, l'autor fa una immersió en el fascinant comportament d'aquest gran carnívor ibèric, una de les nostres espècies més emblemàtiques.

Només per la lectura, el llibre ja paga la pena, però guanya molt amb les il·lustracions de Guillermo González i Gonzalo Gil. Està escrit de forma tan apassionada que es fa curt i un sent com si estigués vivint les escenes que hi descriu.

La fotografia, una eina per a la conservació

03/09/2021
Albert Masó

HIDDEN STORIES: THE BOOK

"Joan de la Malla's book presents the terrible harm that we humans are inflicting on the natural world in a novel and thought provoking way. For me, it symbolizes that most people do not realize the consequences that so many of our actions have on the world, but by actually cutting the paper we come, shockingly, face to face with the terrible harm we have inflicted. Awareness is raised, and most importantly of all we are also provided with actions we can take in our daily lives to help mitigate the harm."

DR. JANE GOODALL, DBE

Founder of the Jane Goodall Institute

& UN Messenger of Peace

Sorpresa. Aquesta seria la paraula que millor definiria les sensacions que m'ha causat l'obra del col·lega –i tanmateix amic– Joan de la Malla. He passat tota la vida llegint, revisant i ressenyant llibres de natura i n'he vist de tots colors; molts eren realment preciosos i n'he comentat uns quants en aquesta secció. A vegades m'he trobat amb imatges que t'impacten força, però és que aquesta obra, a part d'incloure fotos impactants, et captiva pel conjunt del seu treball i la forma d'exposar-lo. He de reconèixer que m'ha sobtat, i resulta reconfortant comprovar que a hores d'ara encara no hem perdut la capacitat de sorprendre'ns. Tinc unes ganes boges de comentar quina és la innovació més original, però no ho faré perquè revelaria la seva gràcia i no m'agraden els spoilers. Tan sols comentaré que per a llegir el llibre necessitareu un estri... quin? Ho veureu quan el tingueu a les mans.

Sí que explicaré quina és l'estructura de l'obra: es basa en un conjunt de 25 grups de fotos, a mode de bocins d'informació, cadascun dels quals s'inicia amb una imatge espectacular de gran qualitat que normalment transmet tendresa. Ara bé, a continuació en venen d'altres molt colpidores.

Així proporciona un doble missatge: per un cantó deixa ben clar que encara tenim un patrimoni natural molt valuós i atractiu que val la pena conservar, i, d'un altre, fa una clara denúncia ecològica. Aquesta pot ser posar en evidència una alteració ambiental, com ara la degradació del medi, els incendis, la contaminació, les tals massives, el canvi climàtic... o pot ser mostrar espècies en perill d'extinció, el maltractament animal, el tràfic il·legal d'espècies prohibides, etc.

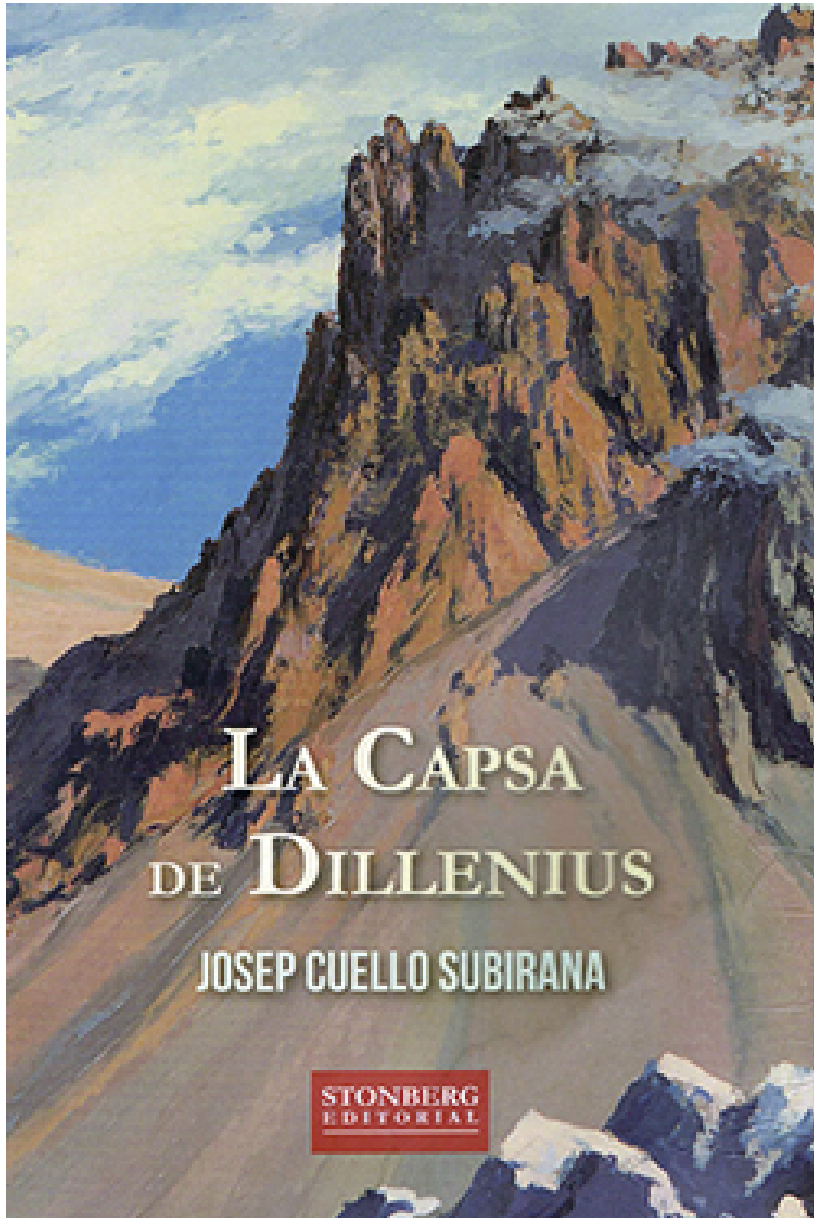
Per exemple, una de les primeres fotos és una preciosa imatge de la flor més gran del món en el seu entorn selvàtic. Després descobrirem l'altra cara de la selva: desforestació, explotacions industrials, crema descontrolada de boscos, conreu invasiu d'oli de palma...

Acabaré amb les paraules que la coneguda primatòloga i conservacionista Jane Goodall escriu a l'inici del llibre: «És una forma innovadora i estimulante d'exposar el terrible dany que els éssers humans estem infligint al món natural [...] que desperta la nostra consciència».

En definitiva, l'autor, que ha participat en nombrosos estudis i campanyes proteccionistes, demostra amb aquesta obra que la fotografia pot ser una eina molt valuosa carregada de futur per a conservar la natura.

Viure la Comissió Científica del Pacífic

27/07/2020
Albert Masó

La capsa de Dillenius,
per Josep Cuello Subirana.
Editorial Sonberg (Barcelona, 2020),
15 x 23 cm, 639 pàgines.

Estem tan plens de notícies d'última hora, que el que va passar ahir ja és antic. Vivim una època de canvis socials accelerada com mai s'havia vist. Va començar amb la globalització, que ens permet situar-nos a l'altra punta del món en un dia. Després, internet feu possible contactar amb qui sigui del planeta a l'instant, i només faltaven les xarxes socials per compartir-ho tot i poder «viure» el que passa arreu en temps real.

Penso que el canvi de mil·lenni ha estat molt oportú. Realment hem començat una nova era de la humanitat. Lluny queden els temps en què, si volies saber com era un arbre de l'Amazones o estudiar els ocells de les Galápagos, t'havies d'embarcar i fer un viatge d'uns quants anys. Doncs bé, el llibre que comentem tracta d'aquesta època.

És una novel·la, però basada en fets històrics. El protagonista, Joan Isern Batlló i Carrera (1821-1866), és un personatge ben real: el botànic principal del grup de naturalistes que la reina Isabel II va enviar al continent americà a bord d'una esquadra en una missió neocolonial, la més important de tot el seu regnat. Així, Isern va poder prospectar Brasil, Uruguai, Argentina, Xile, Bolívia, Perú i Equador. Després va seguir pel seu compte visitant altres indrets, com ara Cuba.

L'autor, Josep Cuello, és el que se'n diu una «rata de biblioteca», en el millor sentit de l'expressió. En efecte, s'ha documentat abastament a les entitats de Madrid i Barcelona que conserven llibres, treballs, articles i cartes, i gràcies a això ha pogut descriure perfectament l'entorn social i embastar una trama prou complicada establint lligams no identificats fins ara perquè estaven «amagats» en els arxius... esperant que algú tingués el temps per a descobrir-los. El temps, un valor preuat que avui ningú té, és el que l'autor ha emprat amb escreix per a poder fer un conte entretingut amb un llenguatge assequible. I és que no es tracta pas del primer llibre que fa... en porta ben bé una dotzena llarga, alguns dels quals analitzats en aquesta columna, com ara Els noms dels bolets (2007) o Qui és més bèstia (2014). I això es nota. Sap com aconseguir un producte rodó a base de corregir i recorreger el text.

Ep! No és un llibre de butxaca per polir-se en una tarda de pluja. És un bon «llibrot» per a llegir-se amb calma, de mica en mica, i anar assimilant la immensa quantitat d'informació que proporciona. En definitiva, tot i no ser una obra dirigida al gran públic, és de lectura fàcil i molt recomanable per tothom que vulgui saber més sobre una de les èpoques glorioses dels nostres naturalistes, i ho fareu vivint de primera mà l'expedició de la Comissió Científica del Pacífic a través de les aventures i desventures del Sr. Isern.

Desmitificant el llop

29/05/2020
Albert Masó

Eto-Ecología de la predación del lobo ('Canis lupus signatus') en el noreste de la península Ibérica, de Vicente Urios (publicat per Editorial Quercus, Barcelona, 2018. 18 x 26 cm, 330 pàgines).

Tradicionalment, s'ha presentat el llop com l'enemic de l'home, el gran depredador que ens aguaita en el bosc per atacar-nos. Per això se l'ha odiat i perseguit des de sempre. Els pocs casos d'atacs als homes han servit per a justificar matances massives i la depredació sobre el bestiar ha provocat la persecució contínua fins a fer-lo desaparèixer de la major part del territori ibèric. Durant segles se'l considerava no sols peça cinegètica, sinó una alimaña que s'havia de matar, i es premiaven econòmicament els trofeus dels caçadors.

Doncs bé, la millor manera de combatre aquesta idea tan exagerada és aprofundir en el coneixement de la vida real del llop, en el seu comportament i en la relació amb l'entorn. I això és el que va fer Vicent Urios en la seva tesi doctoral, dirigida pel Dr. Javier Castroviejo i defensada a la Universitat de Barcelona. El llibre que ara presentem dona a conèixer els resultats de la recerca.

L'autor va col·locar radiotransmissors a sis llops de les províncies de Zamora i Lleó entre 1988 i 1990 i n'estudià l'alimentació, l'activitat, l'ús de l'espai, l'estructura social de les llopades i el més polèmic: les relacions amb l'home. Esbrinà que la presa més important del llop era el cabirol (*Capreolus capreolus*),

amb gairebé el 50 % de la biomassa consumida. La resta eren ungulats, silvestres o domèstics, però la predació sobre el bestiar viu fou escassa. De fet, els cadàvers abandonats en el camp representen el 30 %. Això és important, perquè quan es fan estudis de contingut estomacal aquests poden dur a la falsa conclusió que ha sigut ramat atacat pels llops.

La majoria cacen de les 22 a les 24 h, i en el 25 % de desplaçaments de jornada sencera tornen al punt de partida, la meitat pel mateix camí i l'altra meitat amb una trajectòria més o menys circular. Una de les conclusions més interessants és que hi ha una certa especialització en cada grup de caça, és a dir, una mena de «cultura». Per exemple, n'hi ha que persegueixen sobretot senglars, mentre que altres, no. Això demostra la importància de l'ensenyament dels cadells per part dels pares.

Esperem que tot plegat contribueixi a eliminar la imatge d'enemic de l'ésser humà, tan arrelada que fins i tot apareix en els contes infantils, com la Caputxeta Vermella. Curiosament, actualment se sap que el gos, considerat «el millor amic de l'home», pertany a la mateixa espècie que la seva variant salvatge.

Al final del llibre hi ha 30 pàgines plenes de fotos que il·lustren molt bé com va anar la investigació. Tot i no ser una obra dirigida al gran públic, és de lectura fàcil i molt recomanable per a tothom que vulgui saber més sobre una de les nostres espècies més emblemàtiques.

Aventures i desventures d'un fotògraf de natura

06/03/2020
Albert Masó

Diario de un fotógrafo de la naturaleza. Historias, anécdotas y consejos para mejorar tus fotografías, per José Luis Gómez de Francisco. Autopublicació (Logronyo, 2018). 30 x 25 cm, 256 pàgines.

No podia trobar-se un millor subtítol per a aquesta obra: Històries, anècdotes i consells per a millorar les teves fotografies. I és que d'això tracta. L'autor ha recorregut mig món a la crida i cerca de bones imatges de natura. Des dels freds indrets àrtics a deserts abrasadors, des dels cims d'altres

muntanyes als penya-segats del litoral, des de la selva tropical a la sabana africana... sense oblidar nombrosos racons de la península Ibèrica... i durant totes les estacions de l'any.

En el trajecte d'aquest llibre veurem les més variades estampes: de rierols a grans cascades, de petits mars a grans oceans, de fagedes a rouredes, dels aiguamolls a la tundra, d'abellerols a estornells, de coloms a falcons, d'orquídies a papallones, de zebres a lleons, de belugues a morses... i així fins a més de 300 imatges. Cal remarcar l'exquisida maquetació, la impressió de qualitat, la bona enquadració en tapa dura i de gran format... tot plegat conforma una obra «rodona» en què es nota que l'autor ha cuidat tots els aspectes.

Al llarg de trenta anys ha anat vivint «històries naturals» que explica de manera desimbolta, i ha acumulat una pila d'anècdotes força divertides. A banda de les situacions habituals en què ens trobem els fotògrafs de natura, com ara haver de matinar molt, pujar muntanyes arrossegant un equip pesat, patir una calor que et fa estar tot el dia mullat de suor, o passar un fred que t'arriba al moll de l'os, en José Luis ha estat assetjat per hordes de voraçs mosquits a Escòcia, assaetat per xatracas a l'Àrtic fins a fer-lo sagnar i empaitat per un ant a Escandinàvia, entre altres ensurts.

Finalment, tenim els consells fotogràfics. L'autor és autodidacte, cosa que, lluny de ser un inconvenient, acaba essent un avantatge perquè, en comptes de saberudes descripcions tècniques amb grans capítols de llargues lliçons, el que fa és explicar de manera clara i senzilla com se n'ha sortit dels diversos reptes que ha hagut de superar.

En definitiva, si llegim aquest llibre, aprendrem fotografia i ens divertirem amb les seves aventures i desventures, i si el contemplem farem un llarg recorregut pel nostre planeta i podrem comprovar les meravelles que encara ens té guardades la natura i per les quals paga la pena lluitar per preservar-les per a les generacions següents.

Com diu l'autor, les seves imatges són finestres al món que ens permeten captar la seva bellesa. Doncs bé, si hi treus el cap, podràs somniar amb ell. Acabaré amb la reflexió que fa l'amiga Odile Rodríguez de la Fuente en el pròleg, que trobo molt encertada: les fotos són fruit de la tenacitat, el sacrifici i l'afany de superació.

© Mètode 2020 - 104. Les plantes del futur - Volum 1 (2020)

Hem confeccionat aquest document amb un recull dels articles de la secció "Jo i altres animals" publicada a la revista Mètode, en la qual l'autor, Albert Masó, Doctor en Ecologia i Evolució, escriptor, professor i fotògraf de natura, ressenya diversos llibres de natura.

Com que aquest document s'integrarà dins del lliurament del mes d'abril coincidirà amb el Dia del Llibre del 23 d'abril.

Col·lecció Documents d'ant n°263